ואידך ההוא מיבעי ליה לכדתניא. להעניש כאילו הוא נוטל את נפשו כדתניא שכר שכיר וכו': **ואליו הוא נושא.** כל עצמו הוא מוסר נפשו עליו לעלות בכבש גבוה וסיכן בעצמו ליפול ולתלות באילן כשעלה עליו למסוק זיתים ולגדור תמרים ומסר נפשו עליו למיתה שמא יפול מן הכבש או מן האילן: ה"ג **ד"א ואליו הוא נושא את נפשו.** ופליגי בהא רב הונא ורב חסדא במשמעותא דקרא חד אמר נפשו של שכיר נענש עליו כאילו הורגו וחד אמר נפשו של גזלן הגיד לך הכתוב שגורם מיתה לעצמו: **וקבע.** וגוזל את גוזליהם ומה יקבע מהן את נפשם שגורמים הגזלנים רעה לעצמן: **אל תגזל דל כי דל הוא ואל תדכא וגו'.** אף אם דל הוא ואין לו עזר אל תגזלהו. והוא אחד מארבע לשונות שכי משמש בהן[1] אם: **דהשתא.** לאחר גזילה דהיינו גזלן: **משום דנטלו נפש.** והכי משמע וקבע את קבעיהם נפש את אשר קבעו את נפשם מהם: **לדעתך.** ולא מדעתו: **חוזר.** השכיר אצל בעל הבית אם לא נתן החנוני ונתחייב בעל הבית לשלם: **אינו כאורח לעבור.** כלומר אין לו עליו כלום שיהא עליו בתורת דמים שום עבירות שכר שכיר: **קבלנות.** אומן שקיבל עליו לעשות מלאכה בכך וכך ולא לשכירות ימים: **אומן קונה בשבח כלי.** וחוכה במה שהשביחו ומשום קבלנותו יולא לו וכשמחזירו לו הרי הוא כמוכר לו שבח שהיה לו בתוכו: **הלואה היא.** ולא שם שכירות עליה: **בגרדא דסרבלא.** פולקי"ר בלע"ז שאין כאן שבח כלי שאם היה מניחו כמות שהיא היתה מתקיימת הרבה יותר מעתה: **לרכובי.** שיהא רך: **היינו שבחיה.** דאיכא דניחא ליה בהכי מפני שמתמשם יותר ויש נוי בדבר: **דאגר לביעבי.** [6]אלא לעולם לאו בגרדא אלא בתיקון הראשון שקורין פוליי"ר כשבא מבית הגרדי בוטשין אותו ברגלים בתוך כלי עץ במים וקרקע הראויה בכך. מיהו לא בקבלנות עסקינן אלא בשכירות בין ישנית ובין לא ישנית שכרו לפי מנין בטישותיה כך וכך בטישות בכך וכך מעות. דאגרי לביעבי לאשבון בטישות: הלכות

חוזר עליו או אינו חוזר עליו. היכא דא"ל אני פוטרך לגמרי אפי' לא יתן לי פשיטא דאינו חוזר דאם לא כן בכל מחילה בעלמא תיבעי ליה אי בעי קנין או לא והיכא דא"ל נמי אני פוטרך אם יפרע לי שולחני פשיטא דחוזר כיון דאין שולחני רוצה ליתן לו והכא מיירי כשאמר ליה הפועל סתמא שיסמוך על שולחני ומיבעיא ליה מי אמרי' דאדעתא דהכי סמך אם יתן לו או דלמא לגמרי פוטרו אפילו לא יתן לו וא"ת פשיטא שלא פטרו לגמרי אלא דוקא אם יתן שהרי שולחני יכול לחזור בו אפי' במעמד שלשתן כיון שאין לבעל הבית בידו לא פקדון ולא מלוה וכיון דיכול לחזור מסתמא לא פטרו לגמרי דלאו בשופטני עסקינן וי"ל דלעולם איכא למימר שפטרו לגמרי ומתחייב לו שולחני מדין ערב דכשמסמיכו השולחני הוי כאומר סמוך עלי ופטור בעל הבית לגמרי והא"ה דהוה מלי למיבעי אם השולחני יכול לחזור בו אם לאו דהא בהא תליא והשתא מוכח דמחילה איכא לריכה קנין דע"כ הכא בלא קנין איירי דקנין לא שייך אלא כשפטרו לגמרי בהדיא ואפי' לא פטרו לגמרי בפירוש כיון שהקנה לו דומה ודאי שלפוטרו הקנה לו דאם לא כן מאי לריך קנין ובפוטרו בהדיא פשיטא דאינו חוזר כדפריש"ת ובהא לא מיבעיא ליה אלא ודאי בלא קנין איירי ומיהו מצינו לפרש דהכא איירי כשאמר ליה בהדיא אני פוטרך אם יתן לי ואם לא אחזור עליך ופליגי כל זמן שלא חוזר בו שולחני אם יכול לחזור על בעה"ב ולזה הפירוש נמי יש להוכיח קצת דמחילה איכא לריכה קנין מדאמר רב ששת אינו חוזר עלמא פוטרו כל זמן שירצה שולחני לפרוע לו ובלא קנין מיירי דבקנין אפילו רבה מודה ועוד י"ל דפלוגתא דהכא לא שייכא מידי למחילה דלב"ע פועל חוזר על בעה"ב ולא פליגי אלא לענין בל תלין כשחוזר בו מיד ביום ראשון על בעה"ב דלרב ששת אינו חוזר עליו לענין להתחייב בבל תלין כיון דניתק שעה אחת ממנו כשעמד אצל שולחני שוב אינו חוזר לאיסור בל תלין ורבה אמר כיון דתוך זמנו חוזר הוה כדמעיקרא ודייק רבה ממתניתין דקתני המחהו אצל שולחני אינו עובר עליו משמע דוקא כל זמן שעומד אצל שולחני הא מיהדר הדר

ואידך ההוא מיבעי ליה לכדתניא [1]**ואליו הוא נושא את נפשו מפני מה עלה זה בכבש ונתלה באילן ומסר את עצמו למיתה לא** [6]**על שכרו דבר אחר ואליו הוא נושא את נפשו** [8]**כל הכובש שכר שכיר כאילו נוטל נפשו ממנו** [9]**רב הונא ורב חסדא** חד אמר נפשו של גזלן וחד אמר נפשו של גנזל מאן דאמר נפשו של גזלן דכתיב [2]אל תגזל דל כי דל הוא ואל תדכא עני בשער וכתיב [3]כי ה' יריב ריבם וקבע את קבעיהם נפש ומ"ד נפשו של גנזל דכתיב [4]כן ארחות כל בוצע בצע את נפש בעליו יקח ואידך נמי הכתיב את נפש בעליו יקח בעליו דהשתא ואידך נמי הכתיב וקבע את קבעיהם נפש מה טעם קאמר מה טעם קבע את קבעיהם משום דנטלו נפש: אימתי בזמן שתבעו לא תבעו אינו עובר עליו: ת"ר [5]לא תלין פעולת שכיר יכול אפילו לא תבעו ת"ל אתך לדעתך יכול אפי' אין לו ת"ל אתך שיש אתך יכול אפי' המחהו אצל חנוני ואצל שולחני ת"ל אתך ולא שהמחהו אצל חנוני ואצל שולחני: המחהו אצל חנוני ואצל שולחני אינו עובר: איבעיא להו חוזר או אינו חוזר רב ששת אמר אינו חוזר ורבה אמר [2]חוזר אמר רבה מנא אמינא לה מדקתני אינו עובר עליו מעבר הוא דלא עבר הא מיהדר הדר ורב ששת אמר מאי אינו עובר אינו בתורת לעבור: [3]בעו מיניה מרב ששת קבלנות עובר עליו משום בל תלין או אין עובר משום בל תלין אומן קונה בשבח כלי והלואה היא או [4]אין אומן קונה בשבח כלי ושכירות היא אמר להו רב ששת [5]עובר והתניא אינו עובר התם שהמחהו אצל חנוני ואצל שולחני נימא מסייעא ליה [7]הנותן טליתו לאומן גמרה והודיעו אפי' מכאן ועד עשרה ימים אינו עובר משום בל תלין נתנה לו בחצי היום משששקעה עליו חמה עובר משום בל תלין ואי אמרת אומן קונה בשבח כלי אמאי עובר אמר רב מרי בריה דרב כהנא [8]בגרדא דסרבלא למאי יהבה ניהליה לרכובי היינו שבחיה לא צריכא דקא אגריה מיניה לבטושי בטשא ובטשא במעתא: שכיר

וחוזר לאיסורו דאי לא הדר לאיסורו הוה ליה למיתני אינו יכול לעבור עליו ולא דמי להא דקתני אחר זמנו אינו עובר עליו ולא קתני אינו יכול דהתם ליכא למיטעי ורב ששת דאי דאינו בתורת לעבור עליו כלל אפילו יחזור בו ומיהו בירושלמי דשבועות גבי חנוני על פנקסו דנשבעין וזוטלין מבעל הבית קאמר דדוקא כשלא העמיד לפועלים אצל חנוני אבל העמידם אצלו אין בעל הבית חייב לפועלים כלום ומפרש רב אלפס דירושלמי אתי אליבא דרב ששת וסבר כמותו אבל מ"מ לדידן קי"ל כרבה ומוקי ההיא דלא פליגי לענין בל תלין אלא לענין אם לריך בעל הבית לשלם לפועלים אם לאו וכן משמע בפ"ק דקדושין (דף מז. ושם) דמחילה איכא לריכה קנין גבי עבד עברי דקאמר למה לי שטרא ליתא ליה באפי תרי זיל אמר רבא זאת אומרת עבד עברי גופו קנוי והרב שמחל על גרעונו אין גרעונו מחול משמע דאי לאו דגופו קנוי לו היה יכול למחול ובלא קנין איירי דבקנין לא היה לריך שטר דאפילו עבד כנעני קונה עצמו באליפין כדמוכח בהשולח (גיטין דף לט: ושם) דקאמר שקל כומתא ושדא בה ואמר קני הא וקני נפשך וקאמר דלא עשה ולא כלום משום דהוה ליה בכליו של מקנה אבל אי הוה בכליו של קונה הוה קניא נפשה באליפין וכן בפרק המושל (כתובות דף קד.) אמרינן דלאחר כ"ה שנה אבדה כתובתה משום דמסתמא מחלה ואע"ג דלא עשתה שום קנין דבקנין לאלתר נמי אבדה כתובתה ומדאמר לעיל באיזהו נשך (דף עח.): תן על גבי קרקע והפטר ובפרק הזורק בגיטין (דף עח: ושם) זרוק לי והפטר אין רואה דאיכא למימר דאיירי בקנין ואין להקשות מה"ג שפירש בפ"ק דסנהדרין (דף ו. ד"ה לריכה) גבי פשרה לריכה קנין דשניהם לריכין קנין המוחל לריך להקנות שמחל לו והמשלם לריך להקנות שישלם לו האלי דשאני פשרה משום דדמי למחילה בטעות שאילו היה יודע שהיה זוכה בדין לא היה מוחל ולהכי לריכה קנין דאלים טפי ומהאי טעמא נמי איכא מאן דבעי ג' ולא סגי בב' משום דדמי למחילה בטעות כל שכן אם לא נפרש כמו שמפרש בהלכות גדולות אלא הקנין עושין קודם שישמעו שיקיימו דברי הפשרנים דבלא קנין יוכלו לחזור בהן כשישמעו הפשרה דאז לא קשה כלום:

אומן קונה בשבח בלי כו' **אמר להו עובר.** פי' יש ענין שעובר כגון היכא דליכא שבח כלי כמו בשליחא דאגרתא או דאגריה לבטושי אבל רב ששת סבר שפיר דאומן קונה בשבח כלי כדמוכח בהגזול קמא (ב"ק דף לט. ע"ש ושם ד"ה דאגריה) דקאמר התם לימא רב ששת פליגא אדרב [9]אמי דאמר אומן קונה בשבח כלי אמר רב אשי בר חמא דרב ששת בשליחא דאגרתא והנך דבעו מרב ששת לא הזכירו בבעייתן אומן קונה בשבח כלי אלא סתם שאלו קבלן עובר בבל תלין או לאו והגמרא הוא שאומר אומן קונה כו' שלפי הפשט בו תליא הבעיא ולהכי קאמר נמי לימא מסייע ליה שהיה סבור הגמרא דהא בהא תליא ורב ששת שהשיב עובר סבר דאין אומן קונה: [ועי' תוס' נדה לד: ד"ה כי]:

שכיר

מסורת הש"ס

6) ב"מ שתתן לו שכרו. רש"ל, ב) ב"ק קיט., ג) שם לט., ד) ב"ק שם, ה) ב"מ בגרדא וכן הוא בערוך [עי' ערך גרד א], ו) [ר"ה ג.], ז) ורש"י בפרק הגזול פי' בע"מ, ח) [ל"ל אמי].

תורה אור השלם

1 בְּיוֹמוֹ תִתֵּן שְׂכָרוֹ וְלֹא תָבוֹא עָלָיו הַשֶּׁמֶשׁ כִּי עָנִי הוּא וְאֵלָיו הוּא נֹשֵׂא אֶת נַפְשׁוֹ וְלֹא יִקְרָא עָלֶיךָ אֶל יְיָ וְהָיָה בְךָ חֵטְא: דברים כד טו

2 אַל תִּגְזֹל דָּל כִּי דַל הוּא וְאַל תְּדַכֵּא עָנִי בַשָּׁעַר: משלי כב כב

3 כִּי יְיָ יָרִיב רִיבָם וְקֹבֵע אֶת קֹבְעֵיהֶם נָפֶשׁ: משלי כב כג

4 כֵּן אָרְחוֹת כָּל בֹּצֵעַ בֶּצַע אֶת נֶפֶשׁ בְּעָלָיו יִקָּח: משלי א יט

5 לֹא תַעֲשֹׁק אֶת רֵעֶךָ וְלֹא תִגְזֹל לֹא תָלִין פְּעֻלַּת שָׂכִיר אִתְּךָ עַד בֹּקֶר: ויקרא יט יג

עין משפט נר מצוה

קבא א מיי' פי"ח מהל' שכירות הלכה כ סמג לאוין קפח טוש"ע ח"מ סי' שלט סעי' ב:

קכב ב ע"י כ"מ הלכה ד טוש"ע שם סעי' י:

קכג ג מיי' פי"ב מהל' שכירות הלכה ד סמג עשין סט טוש"ע ח"מ סי' שז סעי' ב ועיין בטוש"ע שם סי' כח סעי' טו בהג"ה:

קכד ד ה מיי' שם פי"ח הלכה ג סמג לאוין קפח טוש"ע ח"מ סי' שלט סעי' ו:

לעזי רש"י

פולקי"ר [פלוקי"ר]. קרוד.

פולליי"ר [פולי"ר]. לדרוך בד (לנקותו).

מוסף רש"י

אל תגזל דל כי דל הוא. אע"פ שדל הוא ואין לו מה לגזלו (ב"ק קיט.). ואל תדכא עני בשער. מעשר עני ולקט שכחה ופאה הממתלקין בשערין אל תדכאהו גם (שם). וקבע את קבעיהם נפש. גזל נפש גוזליהם. (שם). ראי אמרת אומן קונה בשבח כלי אמאי עובר. הא זגוני קא מזכן ליה ניהליה ולא שכירות היא (שם צט.). בגרדא דסרבלא. פולקי"ר בגדיס (שם). לבטושי. פלאלא"ם בלע"ז ושמרו לדרכה והמתה עמו סכום הדריכות, כל דריכה במעה, דשכיר יום הוא ולא קבלן דליקני בשבחא (שם).

שכיר בזמנו נשבע ונוטל. כפ' כל הנשבעין (שבועות דף מה: וסס ד"ה מתוך) מפרש לא שנו אלא שבכרו בעדים אבל שכרו אלא בעדים מתוך שיכול לומר לא שכרתיך מעולם יכול לומר שכרתיך ונתתי לך שכר תימה דהיכי נאמן במנו דהא מפרש בגמ' דטעמא דשכיר נשבע משום דבעה"ב טרוד בפועליו ואינן מושבין אותו כאילו אמר איני יודע מדפריך בגמ' אי הכי ניתיב ליה בלא שבועה וא"כ מה מועיל מגו דאילו אומר איני יודע לא הוה מהני שום מגו והוה מייב דהוה ליה כאומר הלויתי ואיני יודע אם פרעתיך דחייב כדתנן בהגחל בתרא (ב"ק דף קיח.) ובינמות בפרק האשה שהלכה (דף קיד:) משמע נמי דלא מהני מגו כי האי גוונא דאמר אינה נאמנת לומר מת בעלי במלחמה משום דאמרה בדדמי לה ואינה יודעת בברור שמת ולא מהני לה מגו דאי בעיא אמרה מת על מנתו:

מכלל דאיכא קטנות. אע"ג דבפרק השולח (גיטין דף לו.) אמרינן תקנה גדולה התקינו שיהיו מפרשין שמותיהן בגיטין וכן בהגחל קמא (ב"ק דף קג:) תקנה גדולה התקינו שאם יגיעה יתירה על הקרן כו' לא פריך אלא הכא דקאמר שנו כאן דמשמע ולא במקום אחר: **תקנות** קבועות. הא דנקט לשון רבים משום דקאי אכל הנהו דנשבעין ונוטלין בפרק כל הנשבעין (שבועות דף מד:) דשכיר וגנזל ונאבל ושכנגדו חשוד על השבועה ואנוסי על פנקסו וקרי להו קבועות משום דעקרו לשבועה ממקומה וקבעוה לשכנגדו שיהא נשבע ונוטל והגמרא לא הוצרכה לפרש טעם כולם אלא טעמא דשכיר: **שקלוה** רבנן לשבועה מבעה"ב ושדיוה **אשכיר**. וא"ת והלא אף בכופר הכל אייתי מ"ק מדפליג עליה ר' יהודה[3] ואמר דשכיר אינו נשבע אלא במודה מקצת ובכופר הכל מי מיחייב בעל הבית שבועה דאורייתא ומאי קאמר דשקלוה רבנן מבעל הבית וי"ל דאמודה במקצת קאמר דשקלוה מבעל הבית ואפי' היכא דכופר הכל טפי הוה לן לחיובי בעל הבית שעליו לשלם שהרי אם מודה מקצת הוא נשבע ולפי שהיתה רואיה להיות על בעל הבית קאמר דשקלוה: **טרוד בפועליו** הוא. ותשוב כמו איני יודע דחייב אפי' כופר הכל כדתנן בהגחל בתרא (ב"ק דף קיח.) הלויתני ואיני יודע אם פרעתי לך חייב ולא פלוג בין אם יש לו פועלים הרבה בין אין לו:

אי הכי ניתיב ליה בלא שבועה. וא"ת מאי פריך וכי לעולם יכסה פעמים שאומר בעל הבית אמת ולכך לא רצו לתקן שיטול בלא שבועה תדע דאי תשוב בודאי שכח אמאי פטר ר' יהודה כופר הכל אלא ודאי תשש בעלמא דחיישינן שמא שכח ולהכי פטר ר' יהודה בכופר הכל דליכא שבועה דאורייתא אבעל הבית דלא חשיבין ליה לבעה"ב כאומר איני יודע כי רגילות הוא שיודע יפה אבל כשמודה מקצת תשש לשמא שכח כי פעמים שהוא שוכח מחמת שהוא טרוד בפועליו וישבע לשקר לפי שסבר שפרע וה"נ לרבנן דלא מחזקינן ליה בודאי שכח וי"ל דנראה לגמ' דלת"ק מחזקינן ליה בודאי שכח ואומר איני יודע מדמחייב בכופר הכל שאם לא היתה אלא תשש בעלמא אמאי שקיל שכיר אפי' בשבועה כיון דאיכא למימר דבעה"ב יודע יפה שפרע אלא ודאי דחשיב ליה כאומר איני יודע ומשני להפיס דעתו של בעה"ב לפי שסבר בדעתו בברור שפרע אבל הלויתני ואיני יודע אם פרעתיך אין צריך שבועה דלא שייך[1] הספק כיון שהוא מודה שאינו יודע אם פרע: **וניתיב** ליה בעדים. פי' נתקן שלא יתן לו אלא בעדים ואם יפרע בלא עדים איהו דאפסיד אנפשיה ולא נצטרך להפיס דעתו דכל כמה שנוכל לתקן שלא ישבע על חנם יש לתקן וכן ניתיב ליה מעיקרא פריך דנתקן אם לא יקח שכרו מתחלה שיפסיד קודם שנתקן שבועה על חנם: **אי** הכי אפילו קצץ נמי. וא"ת והא קנילה הוי כאומר איני יודע אם הלויתני דפטור לר"נ ור' יוחנן דאמרי (לעיל דף לז:) מנה לי בידך והלה אומר איני יודע פטור וי"ל דהכא שמודה מקצת יש לחייבו דהוה כחמשין ידענא וחמשין לא ידענא (שם לח.) וא"ת לוקי כגון שאותה אחת שמודה כבר פרע דהשתא הוי כופר הכל וי"ל דניחא ליה לשנויי קנילה מידכר דכירי שהוא מתורץ גם לרב הונא ורב יהודה ועוד אפי' לר"נ ור' יוחנן ניחא ליה לשנויי הכי כדי לאוקמי בכל ענין אפי' לא פרע אותה אחת שמודה ועוד דהפשט משמע שלא פרע דומיא דמילתיה דר' יהודה: **שתים** קצצת לי כו'. המולית מחבירו עליו הראיה ואם לא הביא ראיה ישבע בעה"ב ויפסיד אומן דבלא שבועה אינו יכול להפטר כיון שמודה במקצת והכי מפרש לה בהדיא ברש כל הנשבעין (שבועות דף מו.) וא"ת דהכא קתני המולית מחבירו עליו הראיה ובמזקק הבתים (ב"ב מה: ושם ד"ה מתנה) תניא דבקנילה נמי נשבע ונוטל וי"ל דברש כל הנשבעין פריך כי האי גוונא ומשני דהך ברייתא דחזקת הבתים ר' יהודה היא: **קציצה** מידכר דכירי אינשי. לא מצי לשנויי דהכא משום הכי אין שכיר נשבע ונוטל משום דאיירי כשסכרו אלא בעדים דאי איכא עדים נחזי עדים מאי קאמרי כמה קנן דהכי פריך בפ' חזקת הבתים (שם דף מה:) בהלכה דאומן דהא ע"כ איירי כשיש עדים דומיא דריש דקתני שכיר בזמנו נשבע ונוטל דמוקי לה רב ושמואל ששכרו בעדים כדאמרי' התם בשבועות (דף מה:) בהדיא וה"נ סיפא איירי בשכרו בעדים ולא שמעו הקנילה או שמעו ושכחו ובחזקת הבתים דפריך רבא לאביי דאמר אי לא דאיכא עדים יש לאומן חזקה ואי דאיכא עדים אין לו חזקה מהנותן עליהו לאומן ואומר שתים קצצת לי ובעל הבית אומר לא קצצתי לך אלא אחת כל זמן שהעלית ביד אומן על בעה"ב להביא ראיה ואי דאיכא עדים ניחוז מאי קאמרי אלא לאו דאיכא עדים ואע"ג דראה אומן נאמן התם לא הוה מצי למימר דאיכא עדים וכגון ששכחו או לא שמעו הקנילה דא"כ אף לדידיה תקשי דכיון דמשמע ליה דאיירי בכל ענין אפילו בראה אי מיירי נמי דאיכא עדים אמאי נאמן אומן דבאיכא עדים וראה לכולי עלמא אין לו חזקה כדתנן במתני' ורבא דקאמר אלא לאו דאיכא עדים (ולא ראה) אינו אומר כן אלא כדי שלא יקשה לו למה שראה להעמידו אף בראה ואביי דמשני ליה לא דאיכא עדים ולא ראה הוי מצי לאוקמה בדאיכא עדים ולא ראה וכגון שלא שמעו הקנילה אלא משום דרבא אוקמה בדאיכא עדים אוקמה אינו הכי ועוד נראה דאי משום מגו בעל הבית נאמן אמאי נקט שחולקין בקנילה ושבח לומר שחולקין בפריעה זה אומר נתתי וזה אומר לא נתת כדתנן בפ' כל הנשבעין (שבועות דף מד:) ועוד יש לתרץ דאפילו אייתי בשסכרו שלא בעדים אין נאמן במגו כיון שהוא מודה במקצת שלא היה יכול להעיז ולכפור ולומר לא שכרתיך מעולם כדין כל מודה מקצת דאין נאמן במגו דאי בעי כפר הכל ועוד אומר ר"י דודאי כי איכא עדים רגילות שיודעים וזוכרין הקנילה כדאמרינן בחזקת הבתים ובריתא כולה בדליכא עדים אייתי וריש נשבע ונוטל

שכיר בזמנו נשבע ונוטל וכו': [6]שכיר אמאי תקינו ליה רבנן למשתבע ושקיל אמר רב יהודה אמר שמואל הלכות גדולות שנו כאן הני הלכתא נינהו הני תקנות נינהו אלא אמר רב יהודה אמר שמואל תקנות גדולות שנו כאן גדולות מכלל דאיכא קטנות אלא אמר רב נחמן אמר שמואל תקנות קבועות שנו כאן שבועה דבעל הבית היא ועקרוה רבנן לשבועה דבעל הבית ושדיוה אשכיר משום כדי חייו דשכיר ומשום כדי חייו דשכיר מפסדנא ליה לבעל הבית בעל הבית גופיה ניחא ליה דמשתבע שכיר ושקיל כי היכי דליתגרו ליה פועלים שכיר גופיה ניחא ליה דמשתבע בעל הבית ויפקע כי היכי דליגרוהו בעל הבית על כרחיה אגר שכיר נמי בעל כרחיה איתגר אלא [7]בעל הבית טרוד בפועלים הוא אי הכי ניתב ליה בלא שבועה כדי להפיס דעתו של בעל הבית וניתב ליה בעדים טריחא להו מילתא וניתב ליה מעיקרא שניהם רוצים בהקפה אי הכי אפי' קצץ נמי אלמה תניא [8]באומן אומר שתים קצצת לי והלה אומר לא קצצתי לך אלא אחת המוציא מחבירו עליו הראיה קציצה ודאי מידכר דכירי ליה אינשי אי הכי אפי' עבר זמנו נמי אלמה תנן [9]עבר זמנו אינו נשבע ונוטל חזקה אין בעל הבית עובר משום בל תלין והא אמרת בעל הבית טרוד בפועליו הוא הני מילי מקמיה דלימטייה זמן חיוביה אבל

הלכות גדולות שנו כאן. כאותם שמנו חכמים בנשבעין ונוטלין בגמ' שבועות (דף מד:) דשכיר וגנזל ואנוסי על פנקסו: **הני הלכה נינהו.** בתמיה. וכי הלכות למשה מסיני הם והלא חיסם אלא תקנות חכמים כדמפרש התם: **תקנות קבועות.** רמוי לעשותן קבע לעקור עליהם דבר מן התורה דמדאורייתא מי שיש עליו לשלם הוא נשבע דכתיב (שמות כב) ולקח בעליו ולא ישלם והכא שקלוה לשבועה מבעל הבית ושדיוה אשכיר: **ויפקע.** יפסיד שכרו: **כי היכי דליגרוהו.** שלא יתנענו מלשוכרו שידאגו לומר חשוד הוא זה לתבוע שכרו משקבלו: **על כרחיה אגר.** כשהוא צריך לפועלין על כרחו שוכרם: **על כרחיה מיתגר.** נשכר שצריך למזונות: **טרוד בפועליו.** ושכר שנתן לו ולא נתן: **ניתיב ליה בעדים.** ויתן לו בלא שבועה. ליתקנו להן לכל שוכרי פועלין שיתנו שכרם בעדים ואם יאמר פרעתיו שלא בעדים יתן בלא שבועה: **טריחא להו מילתא.** לחזר בתר עדים כל היום: **וניתיב ליה מעיקרא.** לתקון לבעל הבית דיהיב אגריה בצפרא מקמי עבידתייהו דאי אתי שכיר לא מהימן: **שניהם רוצים בהקפה.** בעל הבית פעמים שאין לו ופועל שמא יפלו ממנו: **אי הכי.** דבעל הבית טרוד ושכח: **אפי' עבר זמנו נמי.** ותבעו למחר להימנוהו לפועל:

גבי

מוסף רש"י

ומשום כדי חייו כו'. בתמיה (שבועות מה.). כי היכי דליתגרו ליה פועלים. שאם ישבע הוא ויפקידו פועלים לא יתלא עוד פועלים למלאכתו, שיגזור ממנו שהוא כופר בשכר פועליו (שם). כי היכי דליגרוהו. שלא יתשלהו בתוכע שכרו אחר שקבלו (שם). בעל הבית על כרחיה אגר. פועלים כשהוא צריך להם (שם). שכיר נמי בעל כרחיה איתגר. שהוא צריך למזונות (שם). טרוד בפועלים הוא. שנותן שכר לכמה פועלים וכסבור שנתן לזה (שם). וניתב ליה בעדים. יתקנו חכמים שלא יתן אדם שכר לפועל אלא בעדים ולא יבא לידי שבועה (שם). וניתב ליה מעיקרא. ליתקון רבנן שיתן אדם לפועליו שכרן שחרית עד שלא יתחילו במלאכה ואם תבע לערב לא יטול כלום ולא תהא שם שבועה (שם). שניהם רוצים בהקפה. בעה"ב פעמים שאין מלויות לו מעות שחרית ופועל שלא יוציא המעות על הגילה לפרנסתו (שם). אי הכי. דמשום טרדא דבעל הבית שקלוה לשבועה מיניה, אפילו קצץ נמי. אפילו נתלקו על הקנילה להימנוה לשכיר בשבועה (שם מה:). המוציא מחבירו. היינו אומן, עליו הראיה. צריך להביא עדים ולא יהא נאמן בשבועה (שם). אי הכי. דבעה"ב טרוד ושמא שכח, אפילו עבר זמנו נמי. אפילו תבעו שכיר לאחר שעבר זמן גבייתו המפורש (לעיל קו:) שכיר יום גוזב כל הגילה שכיר לילה גוזב כל היום, לישבע נמי שכיר ולשקול (שם).

ו) שבועות מה., ב) ג"ז שם מו. ב"ב מה:, ג) [לעיל קיח.], ד) [הולאה יתירה כל"ל], ה) [שבועות מד:], ו) כפ"י הספה,

קבה א מיי' פי"ח מהל' שכירות הלכה ו ועיין בהשגות ובמגיד משנה ופ"ט מהל' טוען הלכה ג [ופ"ח הל"ב] סמג לאוין קפא טוש"ע ח"מ סי' פט סעי' ח:

קבו ב מיי' פי"ח מהל' שכירות הל' ח טוש"ע שם סעי' ה:

גבי בעל הבית. כלומר בזכותא דבעל הבית איכא תרי חזקי לזכותו: **והא מכנו ליה קמן.** ומה עדים שתבעו אותו מלריכין: **ודלמא לבתר הכי.** דלחלי עדים מהתם פרעיה בו ביום דלא עבר בבל תלין: **כל זמנו.** עד שעבר עליו: **ולעולם.** בתמיהה. ובשביל שתבעו כל היום ולא נתן יהא שכיר זה נאמן לעולם לומר לא התקבלתי ואם רולה בעה"ב לישבע לא נאמין וכי כל כך השהה שכיר שכרו: **מ"ר חמא בר עוקבא כנגד כל היום של תביעה.** יום אחד לאחר זמנו נתנו לו חכמים לישבע ויטול: **מתני' המלוה את חבירו.** והגיע זמן ולא פרע לו: **לא יתבענו.** אפי' בשום אלא בב"ד: **ולא יכנס לביתו.** בגמ' מפרש במאן דאמר: **היו לו שני כליס.** ומוכן כנגד שניהם ומשכנו בשניהם: **נוטל אחד ומחזיר אחד.** בשעה שהוא לריך לזה יחזירנו לו משום החזרת העבוט ויעבוד את השני וכשיצטרך זה לשני יטול זה את הראשון ויחזיר את השני כדמפרש ואזיל מחזיר את הכר בלילה ואת המחרישה ביום: **מת.** הלוה אין משיב העבוט ליורשין שאין כאן מצות העבוט אלא ימכרנו ויגבה חובו דהשתא תשיב לו כתיב[ה] ולא ליורשין: **שלשים יום.** זמן ב"ד: **גמ' ושליח ב"ד מנסח נתוחי.** אף הוא אינו רשאי ליכנס לביתו ולמשכנו אלא רואהו בשוק ומנתק דבר שאוחז בידו ממנו: **ממשכנין.** משמע בתוך הבית: בחילה מתוך הבית משמע דהא ריחיים ורכב בגו ביתא שכיחי: **לעולם בבעל חוב.** קאמר ולא תידוק מינה הא כליס אחרים חבוא דבכליס אחרים עובר משום לא תבא אל ביתו ולהכי איצטריך להוסיף לאו שני משום ריחיים ורכב וחד משום לא תבא אל ביתו: **ממשמע שנאמר כאוץ העמוד.** ויוליא אליך את העבוט וכי איני יודע שהאיש יוליאנו אלא מי יוליאנו אם לא בעה"ב: **מאי לאו לרבות שליח ב"ד בו.** שיכנס לתוך הבית וה"ק והאיש דהוא שליח ב"ד ואשר אתה עושה בו יוליא אליך: לא

אבל מטא זמן חיוביה רמי אנפשיה ומידכר וכי שכיר עובר משום בל תגזול התם תרי חזקי הכא חדא חזקה גבי בעל הבית איכא תרי חזקי חדא דאין בעל הבית עובר משום [1]בל תלין וחדא דאין שכיר משהא שכרו והכא חדא חזקה: אם יש עדים שתבעו הרי זה נשבע ונוטל: והא [ו] קתבעו לקמן א"ר אסי [א]שתבעו בזמנו ודלמא לבתר הכי פרע אמר אביי שתבעו כל זמנו ולעולם [ז](לא פרע ליה) א"ר חמא בר עוקבא [2]כנגד אותו היום של תביעה: **מתני' [3]המלוה את חבירו לא ימשכננו אלא בב"ד [ד]ולא יכנס לביתו ליטול משכונו שנאמר [2]בחוץ תעמוד [ה]היו לו שני כלים נוטל אחד ומניח אחד [3]ומחזיר את הכר בלילה ואת המחרישה ביום ואם מת אינו מחזיר ליורשיו רשב"ג אומר אף [ו]לעצמו אינו מחזיר אלא עד שלשים יום ומשלשים יום ולהלן מוכרן בב"ד: גמ' אמר שמואל [3]ה[ח]שלית ב"ד מנתח נתוחי אין אבל משכוני לא והתנן המלוה את חבירו לא ימשכננו אלא בב"ד מכלל דבב"ד ממשכנין [ד]א"ל שמואל אימא לא ינתחנו אלא בב"ד הכי נמי מסתברא דקתני סיפא לא יכנס לביתו ליטול משכונו מני אילימא בעל חוב מרישא שמע מינה אלא לאו שליח ב"ד אי משום הא לא איריא [3] ה"ק המלוה את חבירו לא ימשכננו אלא בב"ד מכלל דבב"ד ממשכנים ובעל חוב אפי' נתוחי נמי לא [3] שלא יכנס לביתו ליטול משכונו מתיב רב יוסף [3]ה[ט]לא יחבל ריחים ורכב הא דברים אחרים חבל [4]לא תחבל בגד אלמנה הא של אחרים תחבל מאן אי נימא בעל חוב הא כתיב [5]לא תבא אל ביתו לעבוט עבוטו אלא לאו שליח ב"ד תרגמה רב פפא בריה דרב נחמן קמיה דרב יוסף ואמרי לה רב פפא בריה דרב יוסף קמיה דרב יוסף לעולם בבעל חוב ולעבור עליו בשני לאוין ת"ש ממשמע שנאמר [2]בחוץ תעמוד איני יודע שהאיש אשר אתה נושה בו יוציא אלא מה תלמוד לומר [2]והאיש לרבות שליח בית דין מאי לאו שליח בית דין כלוה לא**

ונוטל הכי פירושו יביא ראיה ששכרו ואז יהיה נשבע ונוטל [ו]והיכא דקתני המע"ה היינו יביא עדים שקנץ לו שתים שהעדים יודעים הקנילה אם יודעין ששכרו [ד] כדפרין וכן משמע בפרק כל הנשבעין דקתמר עלה ראיה דלשלם קתני ראיה דלשבע לא קתני משמע דנשבע ונוטל היינו שיביא ראיה ששכרו ויהיה נשבע ונוטל:

השתא דמטא זמן חיוביה רמי **אנפשיה ומדכר.** ומ"ת מ"כ בזמנו אמאי נשבע שכיר ונוטל ליתא בעה"ב אינו זוכר עתה אבל הניחו לי עד שיעלה עמוד השחר שאזכור אם נתתי אם לאו כיון שאחר זמנו אנו פוטרים אותו מטעם זה ועוד קשה במודה במקצת אמאי אין בעל הבית נשבע דרמי אנפשיה ומידכר שלא ישבע לשקר וי"ל דחזקה שאין בעה"ב עובר בבל תלין לא מהני אלא היכא דאיכא חזקה דאין שכיר משהה שכרו בהדיה כמו שאפרש בסמוך ואם היה יכול בעה"ב לטעון הניחו לי עד שיעלה עמוד השחר לא היתה כאן חזקה דאין שכיר משהה שכרו אחרי לא השהה [ה] אתו אלא תבעו ממנו בב"ד ולא רלו ליתן לו ושהו אותו לעמוד השחר: **וכי** שכיר עובר בבל תגזול. ומ"ת בעל הבית נמי איתא ליה הך חזקה שאינו עובר בבל תגזול וי"ל דמיירי ליה לאו אחד כמו שנים א"נ בלאו הכי משני ליה שפיר ומ"ת ומ"מ איכא חזקה דאין בעה"ב עובר בבל תלין כנגדו והוה ברי וברי והמע"ה וי"ל דחזקה של בעל הבית איכא חזקה טובה כשל שכיר דזמנין לא רמי אנפשיה למידכר והוה לן למימר דנשבע ונוטל וחזקה דאין שכיר משהה שכרו לבדו [ו] לא משיבא כחזקה שכיר אלא כשאתיין ביחד הוו כנגד חזקה שכיר והוי ברי וברי והמע"ה:

והא תבע ליה קמן. ס"ד השתא אם יש עדים שתבעו היינו אפי' אחר זמנו ולכך פריך דמה אנו לריכין לעדים הלא תובעו השתא בפניו ולמאי דס"ד הוה מלי למיפרך אמאי נשבע ונוטל אלא פריך שפיר: **ולעולם.** פי' בקונטרס וכי שכיר משהה שכרו כ"כ ואינו מיושב דאין בזה ראיה שנפרע דחזקה דאין שכיר משהה שכרו אינה מועלת אלא היכא דאיכא חזקה דאין בעה"ב עובר בבל תלין בהדה ובל תלין אינו עובר אלא בוקר ראשון אלא הכי פירושו ולעולם שכיר נשבע ונוטל אין זו תקנה טובה שיהא נאמן לעולם לומר לא פרע לי: **מחזיר את הכר בלילה.** בריש תמורה (דף ו. וסס ד"ה מחזיר) פריך לרבא דאמר כל דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני והכי השתא בעבוט דאמר רחמנא לא תעבוט עבוטו ותנן ומחזיר את הכר בלילה אלמא דמהני וקשה דמנליה דמתני' איירי במשכנו באיסור וא"ל דסמיך אברייתא דאלו מליאות (לעיל דף לא:) דקתני משכנו אצל ברשות מנין כו' דא"כ מאי קשה לן דהא בברייתא גופה יליף מהשתא דמשני התם ואי אדשמואל סמיך א"כ מה לריך לתרץ מהשתא הלא עיקר קרא לשמואל איירי במשכנו באיסור דאם חבל וגו' משמע דמשכנו בביתו וי"ל דסמיך אמעשים בכל יום דמחזיר אפי' משכנו אצל ברשות א"נ סמיך אברייתא דלקמן (דף קיד:) דמתרץ לה רב ששת המלוה [את] חבירו אינו רשאי למשכנו משכנו מייב להחזיר לו אע"ג דהאי דפריך לרבא בתמורה לא אתי אליבא דשמואל דלשמואל אין שייך להקשות דעיקר קרא במשכנו באיסור כתיב מ"מ אין להוכיח משם אצל יהא הלכה כשמואל כי כן דרך גמרא להקשות ולתרץ אפילו אצל הלכתא כדאשכחן בפ"ב דכתובות (דף כו.) ובריתא דאלו מליאות (לעיל דף לא:) דקאמר אין לי אלא במשכנו ברשות אין לריך לומר דשמואל יהפוך ויאמר אין לי אלא משכנו אצל ברשות אלא יעמידנה בתנא דפליג אתנא דקאי בוותיה ויהפוך הדרשה:

ואת המחרישה ביום. קשה לר"מ דתניא בסוף פירקין (דף קנז.) חבל זוג של ספרים ולמד של פרות חייב משום ג' כלים ופירש בקונטרס פרות החורשות וחייב עליהם המובלן לפי שעושין אוכל נפש א"כ היאך נטל את המחרישה דקתני ומחזיר [ו]הא עבר כי נפש הוא חובב (דברים כד) ועוד דאין נראה לחייב אלא דוקא דומיא דריחיים ורכב שמתקנים האוכל עצמו בכלי [א] לכן מפרש ר"ת למד פרות היינו פרות המרכבות בתבואה וגרים ר"ת נמי זוג של מספרים ולא גרסינן זוג של ספרים וכן גרים ר"ח והם מספורת של ירק או לגזוז בית השחיטה כדאמרינן בבכורות (דף כה.) שדרכן היה לגזוז אבל פרות החורשות לא מיקרי כלי שעושין אוכל נפש ועוד נראה לר"ת דמחרישה דהכא לאו היינו מחרישה שחורשין בה את הקרקע דנראה דלא מיחייב בהשבת העבוט אלא בכלי העשוי לגוף האדם ולהנאתו ועוד דמוקי בגמ' במחרישה דכספא ואין דרך לחרוש קרקע במחרישה של כסף אלא נראה לר"ת דהיינו מגרדתא שמגרדין בו בני אדם בבית המרחץ כדאמר בפרק חבית (שבת דף קמז:) **אימא לא ינתחנו אלא בבית דין.** דכספא וכן בפרק מליאת האשה (כתובות דף סח.) במחרישה דכספא פר"ח דהיינו מגרדתא: ומ"ת מנין דניתוח אסור לבעל חוב ואומר ר"י דמדרבנן הוא כדאמר בסמוך בעל חוב ניתוח נמי לא גזירה שמא יכנס בביתו: **וחסורי** מיחסרא והכי קתני. תימה דקאמר חסורי מיחסרא כדי לדחות וי"ל דאין לחוש כיון שאינו מגיה כ"כ ורוב ספרים גרסי הכי קאמר:

מטה

מסורת הש"ס

ה) רש"ל מוחק ג' תינות אלו, ב) תמורה ו., ג) [ע' תוס' לקמן קטו. ד"ה אלמנה], ד) אמר לך, ה) [דברים כד], ו) ל"ל ויפיפא, ז) [וסס בתר ד"ה והאמר רבי יוחנן ועי' סנהדרין כא: תוס' ד"ה אמר רב פפא], ח) עי' מ"מ פ"ג ממלוה מה שחיבן בסס הרשב"ם,

הגהות הב"ח

(א) גמ' והא קתבע ליה קמן: (ב) שם משום הא לא אירא (הכי קאמר) מא"מ וג"כ ס"ל חסורי מיחסרא והכי קתני: (ג) שם נתוחי נמי לא גזירה שמא יכנס לביתו: (ד) תר"ח קנילה וכו' אם יודעין ששכרו כדפרישית וכן משמע בפ': (ה) ד"ה הנמה שהרי לא השהה אותו אלא: (ו) ד"ה וכי שכיר וכו' לבדו נמי לא חשיבא:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה ואת. לכן מפר"ת כו' ועוד נראה לר"מ כו'. ב"ב וכן פי' הרא"ש ועוד אבל הרמב"ם ורמב"ן ורשב"א וש"ם מפרשים כפירש"י המורשות וכן מחרישה דמתני' מחרישה ממש וקושית תוס' תירץ בפה"ת דמתני' מיירי בעבד ומשכנו ובזה מתורץ כו' ומש"ש זל"ל אהדדיה ר"ל בשעת מלאכה דא"ל להחזיר כלי א"ל אלא בשעת מלאכה ודוקא הלריך לגוף אדם או כלי א"ל אבל ש"ד כמו לגומות כו' א"ל. והרמב"ן והרשב"א תירלו לאף לכתחלה מותר למשכן אלא בשעת מלאכה כלי א"ל וכ"ה בירושלמי אבל דעת הרמב"ם בזה כדעת תוס' דכלי א"ל אסור לעולם למשכן ואם משכנו חייב להחזיר מיד והח"ה תירץ דמתני' מיירי בנתנו מדעתו ואם"ה חייב להחזיר וכ"כ הרמב"ן אחד כו' ואחד שנתנו לו מדעתו וכמ"ש בש"ע סס (בח"מ סי' לז) בעי' נח ועי"ש בפעי' יב דבפק דבלי א"ל ממחזיר מיד ועי"ש בהגה"ה אבל בסוף פעי' ו' כתב ומחזיר אותם בשעת מלאכה והעיקר כדעת רמב"ם דמחזיר מיד:

עין משפט נר מצוה

קכו א ב מיי' פי"ח מהל' שכירות הל' ו ועיין סס סמג לאוין קפא טור ש"ע ח"מ סי' פז סעי' ג:
קכח ג ד מיי' פ"ג מהל' מלוה ולוה הל' ד סמג סס עוש"ע ח"מ סי' לז סעי' ו:
קכט ה מיי' סס הל' ו ועיין בהשגות ומה"מ עוש"ע סס סעיף יח:
קל ו מיי' סס הל' ה עוש"ע סס סעי' עז:
קלא ז מיי' סס הלכה ו עוש"ע סס סעי' יח:
קלב ח ט מיי' סס הל' ד ועיין סס עוש"ע סס סעי' ו:
י [מיי' סס הלכה ח]:

תורה אור השלם

1 לא תַעֲשֹׂק אֶת רֵעֲךָ וְלֹא תִגְזֹל לֹא תָלִין פְּעֻלַּת שָׂכִיר אִתְּךָ עַד בֹּקֶר: ויקרא יט יג
2 בַּחוּץ תַּעֲמֹד וְהָאִישׁ אֲשֶׁר אַתָּה נֹשֶׁה בּוֹ יוֹצִיא אֵלֶיךָ אֶת הָעֲבוֹט הַחוּצָה: דברים כד יא
3 לֹא יַחְבֹּל רֵחַיִם וָרָכֶב כִּי נֶפֶשׁ הוּא חֹבֵל: דברים כד ו
4 לֹא תִטֶּה מִשְׁפַּט גֵּר יָתוֹם וְלֹא תַחְבֹּל בֶּגֶד אַלְמָנָה: דברים כד יז
5 כִּי תַשֶּׁה בְרֵעֲךָ מַשַּׁאת מְאוּמָה לֹא תָבֹא אֶל בֵּיתוֹ לַעֲבֹט עֲבֹטוֹ: דברים כד י

מוסף רש"י

וכי שכיר עובר על בל תגזול. לקבל שכרו ג' פעמים (שבועות מה:).